

RADU VANCU:

Profesorii sunt în afara fenomenului literar contemporan

M-am blocat și nu știu cu ce să încep interviul. Cred că simplu: ți-a plăcut la Chișinău? Eu de obicei fac asociații cu orașe, călătorii, oameni. Cu ce asociez Chișinăul?

Bineînțeles, prima asociere o fac cu oamenii care m-au invitat – adică Moni Stănilă și Alexandru Vakulovski, care și-au dovedit, pe lângă talentul literar recunoscut, și pe acela de gazde ideale. Însă Chișinăul are acum drept corelativ obiectiv și galben-roșul incredibil de intens al arborilor de pe frumoasele străzi centrale, și localurile cu tonomate (inexistente în Sibiu), și grupul reconfortant de numeros de tineri scriitori de la atelierul de proză al lui Dumitru Crudu. E, cum se vede, un oraș în care natura și livrescul sunt coextensive.

E interesant că acum se scrie multă poezie bună în România. Pe care dintre poeții români tineri i-ai cunoscut mai întâi, de la 2000 încoace? Și care este poetul preferat al lui Radu Vancu?

Cred că nu mă înșel dacă spun că primul poet douămiist pe care l-am cunoscut e Ștefan Manasia, minunatul gnostic de la Cluj. (Eretic ca toți gnosticii.) Dar imediat după aceea i-am cunoscut cam pe toți, un privilegiu pentru care nu pot să fiu decât recunoscător. Chiar dacă bietele mele încercări literare nu vor însemna până la

urmă nimic, pot spune liniștit că a meritat să ratez totul, pentru că grație acestei ratări am avut șansa prieteniei cu un poet și un om precum Claudiu Komartin. Sau Marin Mălaicu-Hondrari. Sau Dan Coman. Și lista s-ar putea întinde destul de mult. Cât despre poetul meu preferat, e greu de ales. Numai dintre tineri sunt vreo zece pe care-i citesc galben de invidie. Dacă e să mă limitez la români, cei doi pe care-i admir cel mai mult sunt Eminescu și Mircea Ivănescu.

Ce părere ai despre literatura tinerilor din Republica Moldova? Adică, care s-a scris în ultimii 10 ani și se scrie chiar acum. Ai ținut un atelier de scriere creativă la Chișinău, în cadrul cenaclului coordonat de Dumitru Crudu, ce crezi despre prozele scrise acolo?

Am scris deja asta undeva, și am spus-o și la Chișinău – literatura română are o însemnată datorie de recunoștință față de cea basarabeană; tinerii furioși de după 2000 (frații Vakulovski și Dumitru Crudu, în primul rând) au normalizat limbajul literar, l-au curățat de falsele prejudecăți și pudori, dând oricărui cuvânt drept de existență în limbajul literar – adică, am putea spune, democratizând limbajul poetic. Desigur, fenomenul începuse deja cu avangarda românească interbelică, dar răutatea vremurilor

istorice îl oprise. Acum, acesta e deja un bun câștigat, iar lucrul se datorează în bună măsură tinerilor scriitori basa. Iar ce se întâmplă la atelierul de proză al lui Dumitru Crudu îmi dă încredere că nu se va opri aici. La exercițiul propus de mine, optsprezece oameni, dacă am numărat eu bine, au scris pe loc proze, deseori bune și uneori foarte bune – ceea ce e o performanță în sine. Care trebuie capitalizată printr succesele literare ale lui Dumitru, alături de cărțile lui în sine.

Ești profesor la universitate. Nu te temi să ajungi cumva să scrii literatură academică, instituționalizată? Pentru că există un fel de atitudine prezentă la mai mulți oameni că dacă predai la universitate, riști să te închizi într-un mediu academic foarte confortabil și cumva închis în propriul sistem.

Nu, sigur că nu mă tem de asta; în România poate părea astfel, dar în Statele Unite, de pildă, e o practică relativ curentă, aproape toți poeții importanți erau și profesori la universitate. Iar asta n-a dăunat literaturii lor, ba chiar dimpotrivă, cum o dovedește simpla răsfoire a unei antologii bune de poezie americană (a lui Ellmann și O'Clair, de pildă). Sigur, la noi poetul nu învață studenții să scrie poezie, așa cum se întâmplă cu norocoșii din State, ci e sufocat de birocrăția univer-

FELICIA NEDZELSCHI

anul I, Facultatea de Jurnalism și Științe
ale Comunicării, USM

Aleksandr Vertinski

Cu un buchet de crizanteme mici violete, mergeam spre o oarecare adresă: str. Pușkin, nr. 24. În clădirea cu acest număr se dădea penultimul spectacol al Festivalului „Poduri de Teatru. One Man Show” cu simpla, dar sugestivă denumire „Aleksandr Vertinski”. Ediția din acest an a festivalului și-a propus marcarea a 20 de ani de la „Podul de Flori” de peste Prut. Clădirea cu aer de vechime era tocmai sediul Uniunii Teatrale din Moldova. Am urcat la al patrulea etaj și am dat cu ochii de o sală lucrată frumos, cu scaune bordo. Scena mică era decorată cu oglinzi butaforice, înalte, așezate simetric în 3 colțuri ale sălii. Totul avea un aer cât se poate de misterios, vechi și aristocratic. Spectacolul urma să fie o confesiune muzical-poetică de Olga Gavriliuc, în regia lui Silviu Silviu-Fusu, cu Iuri Andriușcenko, actor la Teatrul Dramatic Rus de Stat „A.P. Cehov” în rolul artistului Vertinski. Acest spectacol este jucat în limba rusă, fiind în repertoriul permanent al Teatrului „A.P. Cehov”.

Se sting luminile și teatrul se umple chiar cu vocea lui Vertinski; înregistrarea scârțâia și trosnea, uzată de timp, dar vocea artistului dădea fiori. A urmat confesiunea unui artist obosit, care ne mărturisește nouă (sau sieși?) ceea ce nu poate să spună de pe scenă, ceea ce-l frământă odată cu căderea cortinei și încetarea aplauzelor. „Unde e mai bine? Acolo unde noi nu suntem.” Această frază și-o repetă la nesfârșit personajul dramei. Vertinski cel tânăr își dorește faima, se mută la Moscova, apoi și de ea îi este silă. Revoluția îl gonește din propria țară și-l lasă pe drumuri, îl silește să hoinărească din țară în țară, cântând printre străini cântece despre țara sa. O altă replică memorabilă a monologului său este: „Viața propriu-zisă nu există. Există doar un spațiu gol în care noi țesem ceea

ce numim viață”. Spațiul alb, dat de Dumnezeu, noi îl impresurăm cu ceea ce vrem (sau poate cu ceea ce putem, pe alocuri accidental), construind astfel ceva pentru ce nu putem da vina pe Creator.

Între timp, „oglinzile” sunt întoarse și pe două dintre ele apar costumele tristului Pierrot: unul alb și altul negru, contradictorii, firea artistului balanșând între puritatea anilor tineri și veninul anilor târzii. După cum îmi explică Wikipedia, la începutul vieții sale artistice, Vertinski a folosit imaginea scenică a lui Pierrot pentru a cânta mici povestioare muzicale, cunoscute și sub numele de „ariettes” sau „Pierrot’s doleful ditties” (cântecelele triste ale

lui Pierrot). Tânărul artist a fost astfel botezat „Pierrot al Rusiei”. Personajul, la început naiv, exaltat, a întrezărit în imaginea roz a vieții o rutină, o indiferență a societății, schimbând masca veche pe cea neagră, decadentă.

Între timp, Andriușcenko-Vertinski ne relatează situații din viață, pe alocuri comice, pe alocuri dramatice, și totuși tragice. Înviniuit și blamat adesea de public, Vertinski se apără cu încă o replică memorabilă: „De ce să dați vina pe oglindă, dacă râtul e strâmb?”. Vertinski a fost oglinda epocii sale, interpretând cântece decadente, tragice, dar pe cât se poate de reale. O filă din viața artistului reprodușă pe scenă este traiul lui în Basarabia anilor '30, unde vedem dorul lui pentru patrie când acesta privește dincolo de Nistru. Fiecare dintre

senzațiile puternice ale lui Vertinski are un cântec pentru a le immortaliza. Astfel, spectacolul a fost adesea completat de minunata interpretare a lui Andriușcenko a creațiilor muzicale ale lui Vertinski, actorul fiind aplaudat de fiecare dată. Structurat atent în confesiuni despre copilărie, faimă, viața în străinătate, emoții puternice și cunoștințe, spectacolul se încheie cu o odă copiilor, celor două fiice ale lui Vertinski, și cu o notă de resemnare: după o viață zbuciumată totul se termină. El ia în mâini cele două valize și pleacă din scenă. Probabil, unde e mai bine, acolo „unde noi nu suntem”.

CAROLINA VOZIAN
cl. a XII-a, LT „Spiru Haret”, Chișinău

Amalia respiră *adânc*

Inspir. Expir. Începe spectacolul. Un monolog de o oră și ceva, jucat (mai bine zis trăit) de Cristina Casian și regizat de Mariana Cămărășan, după textul Alinei Nelega. Un monolog care merită să fie ascultat, văzut.

Protagonista acestei piese de teatru trece atât de autentic prin toate etapele unei vieți, începute în România sub regimul comunist, de parcă ar radiografia destinul întregii țări.

Sala mică din Academia de Teatru. Actrița e atât de aproape de spectatori încât se creează impresia că fiecare dintre noi e pe scenă, în mijlocul acestui rol. La început e un pic bizar, dar interesant, spre final emoția publicului se intensifică și ajunge la cote maxime.

În haine de pionieră, plină de un entuziasm teribil, actrița mică începe monologul, rugându-L pe Dumnezeu diverse lucruri, printre care aflăm și de drama familiei ei basarabene.

Urmează adolescența personajului, un moment lung în care ea, aflându-se în spital, îi scrie „tovarășului comandant” un text cu o alură de inocență, unde eleva îl roagă să-i întoarcă porcușorul mic, care a fost luat de „tovarășii polițiști”. Îi scrie cu atâta încredere în faptul că îi va fi restituit, ca doar pe urmă, într-o altă etapă a vieții ei, să afle realitatea crudă că tovarășii, de fapt, i-au mâncat prietenul.

Aflăm în această parte a monologului că babușka, unica persoană care îi rămăsese aproape

Amaliei, a căzut de la balcon „pentru că era ușa deschisă, așa cum ne învăța partidul, chiar dacă afară erau minus 10 grade”.

Urmează un moment cu ea gravidă, când prinde radio o undă dintr-o țară străină și începe să danseze încântată.

Scena cu ea beată, când vine la cimitir la mormântul fiului său și vorbește cu el, e de-a dreptul cutremurătoare.

Foarte interesant e carnetul cu notițe, în care toate acțiunile greșite ale soțului ei sunt transformate în puncte, lucru care îi confirmă faptul că și ea are dreptul să devieze de la rolul de soție perfectă.

În final, când Amalia ajunge bătrână, cu o tragedie trăită, monologul ei e poezie pură, tristă.

Ea trece prin aceste etape evidențiind nu cât de tristă era viața în timpul regimului Ceaușescu, ci cum gândeau oamenii atunci, cum sistemul a reușit să le mutileze eurile și să-i uniformizeze.

Eu cred că am văzut un spectacol de zile mari, și acest fapt l-a confirmat reacția celor din sală. Cristinei Casian i-a reușit să facă publicul să râdă până la lacrimi, dar și să plângă. Și sigur, să rămână impresionat mult timp după spectacol.

Monologul te emoționează oricum, muzica perfect potrivită te aduce în lumea trăită pe scenă, iar actrița emană o energie și un entuziasm de nedescris.

A meritat toate aplauzele, care puteau să dureze o noapte!

Dragostea durează trei ani

Cât de mult durează dragostea? – veșnica dilemă dintre romantici și sceptici. Teoria științifică care susține că dragostea e doar o avalanșă de hormoni este foarte răspândită. Acesta este și motivul invocat atunci când un cuplu se desparte. Or, după ce doza de hormoni se epuizează, începe deprinderea, dependența unuia de celălalt, iar aceasta nu mai este dragoste.

O abordare foarte originală a problemei propune Frederic Beigbeder, în cartea sa *Dragostea durează trei ani* – un roman cu tentă autobiografică, ce îi calcă pe nervi pe romanticii înrâiți care cred în mitul primului cuplu. Paradoxal, dar prin asta cartea m-a și atras, de parcă voiam să-mi dovedesc că dragostea nu durează doar trei ani.

Cartea este o confesiune a unui tânăr cinic, având pe alocuri monotonie specifică unui tratat. Marc are 30 de ani și, la începutul cărții, își serbează divorțul. La fel ca părinții săi, Marc a avut un mariaj de doar trei ani, iar asta l-a făcut să-și formuleze teoria vieții sale: *Dragostea durează trei ani, sau În primul an cumperi mobila, în al doilea an muți mobila, în al treilea an împarți mobila*. După asta, trebuie să crezi că: 1. *Fericirea nu există*. 2. *Dragostea este imposibilă*. 3. *Nimic nu este grav, pentru că Nu există dragoste fericită și dragostea este o luptă pierdută dinainte*.

Ceea ce captivează imediat este stilul scrierii: cinic, indiferent, laconic. Atmosfera nu diferă prea mult de cea din *99 Franci*. Mondenitatea obsedantă, filosofiele efemere și satirismul situează romanul în societatea modernă, avară, în care teoria „*Dragostea durează trei ani*” a devenit o lege a naturii.

La început, totul este minunat, chiar și cu tine însuși. Fiecare zi aduce o nouă porție de miracole. Nimeni niciodată nu s-a simțit atât de bine. Fericirea există, și e foarte simplă: chipul cuiva. Toată lumea zâmbeste. Un an întreg viața voastră e o lungă dimineață însoțită, chiar și la asfințit sau atunci când ninge. Scrieți despre asta cărți. Vă grăbiți să vă căsătoriți: „De ce s-o mai întindem, dacă suntem atât de fericiți?” [...]

În al doilea an s-a schimbat ceva. Ați devenit mai tandri. Vă mândriți cât de bine vă simțiți împreună. Îți înțelegi soția din jumătate de cuvânt – ce minunat e să fii un tot întreg. [...] Faceți dragoste mult mai rar și vă gândiți că asta nu înseamnă nimic. [...] Vorbești

IRINA PUIU

Ludwig-Maximilians Universität, München, Germania

cu înflăcărare colegilor de serviciu despre căsătorie – ei nu te recunosc. Tu însă ești sigur că te recunoști, atunci când te strădui din răspuțeri să nu privești fetele care fac strada mai luminoasă.

În al treilea an nu te mai strădui din răspuțeri să nu privești fetele care fac strada mai luminoasă. Nu mai vorbești cu soția. Petreceți ore în șir într-un restaurant, ascultând șușotelile vecinilor. Tot mai des nu sunteți acasă – acesta e un motiv să nu mai faceți dragoste. Și în curând, vine un moment când nu mai puteți să vă suportați jumătatea, nicio secundă mai mult, pentru că v-ați îndrăgostit de altcineva. [...] În al treilea an ai două noutăți: una rea și una bună. Cea bună: soția își strânge lucrurile și pleacă. Vestea rea: începi o nouă carte.

După divorț, viața lui Marc balansează între digresiuni mondene, superficialitatea persoanelor ce-l înconjoară, observații asupra altor căsnicii, relații ocazionale. Apare Alice, și Marc devine amantul ei, din dorința de a-și mai demonstra o dată că dragostea durează doar trei ani. El încearcă să prevadă toate lucrurile din timp. Este deja de trei ani împreună cu Alice și, cu toate că așteaptă cu teamă a treia aniversare a relației lor, dragostea e la fel de puternică ca în prima zi. Anume acum Marc înțelege cât de illogică era teoria sa despre acei trei ani. El începuse o numărătoare inversă, iar când a venit ziua X, recunoaște: *Trei ani... numărătoare inversă s-a terminat. Iată ce eu nu înțelegeam, că numărătoare inversă e doar un început.*

Pentru mine aici a fost apogeul: s-a dovedit că dragostea poate dura mai mult de trei ani. Și ce ușurare, după atâta suspans... Mi-am zis că, într-adevăr, dragostea mișcă sori și stele, după cum scria Dante. Mai trebuie să citesc ultima frază. După toate aceste meditații, Marc se uită la ceasul de pe mână (pe care iarăși a început să-l poarte) și înțelege că trei ani încă nu au trecut – a mai rămas un minut.

DUMITRIȚA-RALUCA PARFENTIE

masterandă, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, USM

Dreptate, Egalitate, Fraternitate?!

N-am auzit pe nimeni să zică: vreau să străbat Realitatea-n lung și-n lat. Resemnați, să trăim într-o existență analogică „Orașului Pisicilor”¹, clădită în scopul de a ne pierde, avem ca principală grijă să ascundem mirosul de „Om” în fața felineilor, în fața puterii. Istoria ne-a transformat în entități inodore, incapabile să trezim interes până și celui mai fin nas „beletristic”, cel al lui Jean-Baptiste Grenouille². Uneori totuși scoatem din buzunar un jeton-vis, îl învârtim printre degete și-l aruncăm în deschizătura tonomatului. O pace espresso,

Arlechinul

dreptate 3 în 1 sau înțelegere instant, indiferent ce bem, răsuflăm ușurați că Epimeteu a avut grijă ca Speranța, atunci când va ieși-n public, să arate ca proaspăt scoasă din cutie.

Cu ochii închiși, savurându-ne achiziția conceptuală, ne imaginăm un Nietzsche care nu a avut dreptate atunci când afirma: „omul este ceva ce trebuie depășit”.

Lumea e cea care trebuie întinsă pe patul lui Procust, până-i cedează încheieturile, și asta pentru că suntem mulți, pentru că avem nevoie de spațiu, pentru a evita ciocnirile de ideologie și pentru a ne desfășura activitățile fără a stingheri pe nimeni. Avem nevoie de o lume care să aibă dimensiunile perfecțiunii. În cartea sa *Drepturile omului pe înțelesul copiilor de la 7 la 77 de ani*, Rama Yade, Secretar de Stat la Ministerul Afacerilor Externe și al Drepturilor Omului, transformă limitele impuse libertății în ustensile indispensabile pentru retușarea și atingerea desăvârșirii. Lecturând, realizăm că drepturile omului s-au născut în urma unui îndelungat travaliu istoric. Abia începând cu secolul al XVII-lea, filosofi precum Grotius sau Spinoza revin la acest concept, tratându-l aprofundat și eliminând judecata conform căreia caracterul uman și egalitatea oamenilor sunt strâns legate de credința în Dumnezeu.

Arma păcii

„Omul are nevoie de un contract pentru a trăi în societate”, susțin Hobbes și Locke. În caz contrar, haosul ar fi imanent. Pornind de la raționamentul „omul este pentru om ca un lup”³, conștientizăm că „ceilalți lupi” ne-ar „sfâșia, dacă ar ști că urletul” nostru „e în realitate un plâns”⁴. Tocmai de aceea, ca măsură de precauție, s-au inventat atât de multe drepturi, încât e imposibil să spunem exact numărul lor. Astfel, distingem: drepturi civile (dreptul la vot, libertatea de exprimare, libertatea presei, libertatea de asociere); drepturi economice și sociale (dreptul la un loc de muncă, la educație, la grevă și la o locuință), precum și drepturile corpului (dreptul la viață, la integritate, la circulație etc.).

TOMAS TRANSTRÖMER

Allegro

Cânt Haydn după o zi neagră
și simt căldura simplă în mâini.
Clapele vor. Ciocănele blânde bat
Rezonanța verde, vivace și calmă.
Rezonanța spune că există libertate,
că există cineva care nu plătește tribut împă-
ratului.

Îmi vâr mâinile în buzunarele-mi haydniene
și îl imit pe cel ce privește lumea cu senină-
tate.

Înalț steagul haydnian – semn că:
„Nu ne predăm. Dar vrem pace”.
Muzica este o casă de sticlă pe panta
unde pietre galopează, pietre se rostogolesc.
Și pietrele străbat sticla,
dar fiecare geam rămâne intact.

Pietrele

Pietrele pe care le aruncăm, le aud
cum cad prin ani, limpezi ca lumina zilei.
În vale, faptele clipei, descumpănite,
galopează, strigând din
vârf de copac în vârf de copac, dar amuțesc
în aerul mai rarefiat decât cel al prezentului, și
alunecă,
precum rândunicile, din vârf de munte
în vârf de munte, până ce
dau de platourile cele mai depărtate,
de la hotarul ființei. Acolo
toate acțiunile noastre,
limpezi ca lumina zilei,
se prăbușesc nu în abis,
ci în noi înșine.

Conexiune

Privește copacul cenușiu. Cerul a curs
prin fibrele lui jos, în pământ –
un nor sfrijit e tot ce rămâne după ce
pământul a băut. Spațiul cosmic furat
se învârtește în împletitura de rădăcini, se
răsuțește
și devine verdeață. – Scurtele clipe
de libertate urcă din noi, trec involburate
prin sângele zeițelor Parce și o pornesc mai
departe.

Espresso

Cafeaua neagră la un restaurant-grădina
cu scaune și mese pestrice ca insectele.
Distilări prețioase
umplute cu aceeași tărie ca Da și Nu.
Ea este adusă din cafeneaua întunecoasă
și se uită în soare fără să clipească.
În lumina zilei un punct de negru binefăcător
care se varsă repede într-un client livid.
E asemeni picăturilor de profunzime neagră
pe care uneori suflerul le distilează
și care dau un ghiont binefăcător: Pleacă!
Îndemn să deschizi ochii.

Cărți postale negre

I

Agenda plină până la ultima filă, viitor
incert.
Odgonul fredonează o baladă apatridă.
Ninsoare pe marea de plumb nemișcată.
Umbrele
se iau la trântă pe chei.

II

La mijlocul vieții se întâmplă ca moartea
să vină
și să ia omului măsura. Vizita aceasta
e uitată și viața continuă. Costumul însă
e cusut pe neobservate.

Traducere: Dan Shafran